

УДК 332

DOI: <https://doi.org/10.32782/2304-0920/1-80-30>**Шпильова В. О.**

ЧФ ПВНЗ «Європейський університет»

Лаврова-Манзенко О. О.

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

ЕЛЕМЕНТИ ІНФРАСТРУКТУРНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНИХ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

У статті досліджено основні підходи до сутності інфраструктури розвитку регіональних інвестиційних процесів та встановлення її складу. Критичний аналіз узагальнених поглядів науковців дав змогу обґрунтувати та сформулювати власне бачення досліджуваної проблеми. Обґрунтовано окремі елементи такої інфраструктури, до яких віднесено фінансування інноваційного розвитку, нормативно-правове забезпечення, інституційні складники та дослідження інноваційного попиту. Проведено конкретизацію окремих елементів шляхом встановлення конкретних форм їх функціонування. У результаті вдалося здійснити структуризацію інфраструктурного забезпечення розвитку регіональних інноваційних процесів у формі схеми з основними напрямками реалізації взаємозв'язків та окреслити основні перспективні переваги функціонування інфраструктури саме в такій формі.

Ключові слова: інновації, інфраструктура, потенціал, регіон, розвиток.

Постановка проблеми. Будь-яка діяльність потребує оптимального середовища, котре формується з інфраструктурних елементів. Для нормального ведення бізнесу необхідні юридична підтримка, розвинений ринок збуту, система транспортної та складської логістики, структуризована мережа центрів адміністративних послуг тощо. Ті елементи зовнішнього середовища, котрі чинять позитивний вплив на процеси ведення бізнесу та є компонентами реалізації окремих процесів, можна вважати його інфраструктурою. Відповідно, розвиток окремого аспекту ведення господарської діяльності потребує створення певної інфраструктури.

В умовах турбулентності економіки, стрімкого розвитку техніки та технологій видозмінюються процеси управління бізнесом і виникає потреба в постійному розвитку. Одним із напрямів забезпечення стрімкого та динамічного поступу на всіх рівнях господарювання є стимулювання інновацій. При цьому окремим підприємствам самостійно достатньо важко здійснювати наукові дослідження, розробки, технологічний пошук, упровадження та апробацію інновацій, оскільки такі процеси потребують відповідного кадрового та технологічного забезпечення. Саме тому органи місцевого самоврядування мають бути максимально зацікавлені у створенні регіонального пулу інноваційного розвитку, котрий, з одного боку, сприятиме реалізації загальних напрямків державної політики, а з іншого – створюватиме передумови для розвитку окремих підприємств в області. Отже, постає необхідність у дослідженні складу, стану та потреб у створенні нових елементів інфраструктурного забезпечення розвитку регіональних інноваційних процесів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями інфраструктурного забезпечення інноваційного розвитку регіонів задавалися багато науковців, зокрема В. Узунов, Н. Рудь, С. Ганзюк та ін. Окремі складники інноваційного розвитку регіонів вдало презентовано у працях В. Кравчук, М. Жук, В. Шовкалюк, А. Монтерісі. Варто також відзначити теоретико-прикладні напрацювання в напрямі досліджень щодо створення передумов розвитку в регіоні, котрі представлені в роботах Т. Потапенко, Л. Панкової та Є. Сич.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на популярність теми

інноваційного регіонального розвитку в наукових колах та не применшуючи здобутки дослідників, усе ж варто відзначити, що елементний склад інфраструктури забезпечення розвитку регіональних інноваційних процесів розкритий недостатньою мірою, особливо в контексті мінливості економічного середовища.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є встановлення елементного складу інфраструктурного забезпечення розвитку регіональних інноваційних процесів.

Виклад основного матеріалу. Розвиток інноваційних процесів повинен забезпечуватися на всіх рівнях суспільного розвитку: національному, регіональному та кожним окремим підприємством. При цьому відбуваються дані процеси у постійній тісній взаємодії всіх окремих суб'єктів та об'єктів інноваційного розвитку. На державному рівні відбувається розроблення програм підтримки інноваційного розвитку регіонів, порядку їх фінансування та окремих заходів, систем моніторингу ефективності їх реалізації та інших інструментів реалізації державної інноваційної політики. Серед таких інструментів варто виокремити встановлення спеціальних (пільгових) режимів оподаткування підприємств, що здійснюють інноваційну діяльність. Також важливим аспектом стане стимулювання та підтримка кадрового потенціалу країни, науково-дослідної та матеріально-технічної основи інноваційного розвитку. Сьогодні, на жаль, передові наукові кадри покидають країну, особливо в галузі прикладних та природничих наук.

Інструментом стимулювання інноваційного розвитку регіонів із позиції держави має стати цільове фінансування. Тобто кошти мають спрямовуватися не просто на науковий розвиток, а в основній своїй частині на конкретні, економічно обґрунтовані проекти та стартапи. Такий підхід можна вважати суперечливим, адже в результаті може бути втрачений потенціал багатопрофільних науково-дослідних установ, однак, на нашу думку, в умовах обмеженості та дефіцитності фінансових ресурсів саме обґрунтування доцільності їх розміщення має стати основним критерієм відбору напрямів державної підтримки на регіональному рівні.

Розроблення окремих інноваційних програм регіонального розвитку може здійснюватися в межах інноваційного кластеру, окремими нау-

ково-дослідними установами, підприємцями або органами місцевого самоврядування. Процес реалізації таких програм матиме певні визначені етапи: розгляд та схвалення органами регіональної влади, лобювання фінансування, безпосереднє впровадження інновації, оцінка її ефективності та подальше коригування дій і наслідків. Відповідно, забезпечення регіонального інноваційного розвитку потребує власної інфраструктури. Окремі її елементи вже існують, однак, як зазначає В. Узун, на сучасному етапі їх розвитку відслідковуються такі недоліки функціонування:

- безсистемність та непослідовність у формуванні та розвитку регіональної інноваційної інфраструктури;
- недостатня нормативно-правова урегульованість питань розвитку інноваційної інфраструктури регіону;
- відсутність державної і регіональної підтримки створення та розвитку інституцій інноваційної інфраструктури;
- низький рівень фінансування всіх елементів інноваційної інфраструктури регіону;
- відсутність постійно доступної систематизованої інформації про завершення розроблення новітніх технологій у регіонах держави [1].

Відповідно, означена інфраструктура потребує структуризації та систематизації для встановлення чітких взаємозв'язків та порядку реалізації окремих загальних етапів для різноманітних проєктів. Елементами такої інфраструктури, окрім фінансування та нормативно-правового забезпечення, мають стати спеціалізовані інституційні одиниці. Як відзначає М. Жук, державна інституційна політика на національному рівні повинна базуватися на трьох постулатах:

- наукові знання повинні стати рушійною силою сталого розвитку економіки; технології є двигуном соціально-економічного розвитку;
- відповідальність державних інститутів за розвиток науки і технологій;
- стимулювання інноваційної діяльності [2].

Важливим елементом інноваційного розвитку регіонів має стати також створення попиту на інновації, тобто стимулювання бізнесу до впровадження виробничих інновацій, а не лише видів продукції. Саме новітні способи та засоби виробництва створюватимуть перспективу подальшого розвитку ноу-хау, адже вимагають розробок і нового обладнання, кадрів відповідної кваліфікації, а тому – освітньо-наукових установ, системи транспортування та зберігання, торговельного обладнання, засобів маркетингу тощо. Для цих цілей необхідний розвиток науково-дослідних систем повного циклу – від пошуку альтернативних джерел ресурсів до інноваційних форм забезпечення потреб споживачів. Варто погодитися з думкою В. Шовкалюк, що модель інституційного забезпечення розвитку інноваційної інфраструктури повинна бути спрямована на розбудову взаємодії наукових інституцій, що забезпечують розроблення сучасних технологій і продукують новітні виробничі сектори, здатного сприйняти ці технології і новітні та здійснити випуск конкурентоздатної продукції, а також інфраструктури, що забезпечує процес кадровими, фінансовими, інформаційними та іншими ресурсами, а також надають послуги щодо виходу на міжрегіональні й міжнародні ресурсні і споживчі ринки [3].

Основними формами такої взаємодії є створення інноваційних кластерів, технополісів, технологічних парків, інноваційно-технологічних центрів,

бізнес-інкубаторів, зон інноваційного бізнесу та підтримки класичних багатопрофільних університетів із потужною науково-дослідною базою. Головна мета таких формувань полягає не лише у безпосередньому розробленні інновацій у сфері регіонального розвитку в будь-якому напрямі, а й у залученні довгострокового фінансування. Джерелами коштів мають бути не лише бюджетні надходження, а й приватні інвестиції та доходи самих інноваційних інституцій. Ноу-хау мають патентуватися та реалізовуватися на комерційній основі в рамках правового поля натомість існуючих тінювих схем. Коли наукова діяльність ведеться за бюджетні кошти, а її результати передаються приватному бізнесу без дотримання авторських прав (за готівкові кошти) та дотримання інтересів держави чи регіону. Створюючи інфраструктуру інноваційного розвитку, варто розраховувати не лише на опосередковані доходи в результаті загального соціально-економічного розвитку, а й на прямі зиски від розробок.

Як відзначає А. Монтерісі, регіональна і місцева влада зацікавлена в розвитку інноваційної діяльності та ефективності функціонування інфраструктури інноваційного процесу, тому що він дає змогу створювати додаткові місця для високоінтелектуальної праці, залучає додаткові інвестиції для інноваційного розвитку регіону, поліпшує життєвий рівень населення. Місцева влада підтримує інноваційні та високотехнологічні підприємства регіону, які задіяні в процесі, надає фінансову допомогу інноваційній інфраструктурі, бере участь у створенні місцевого інноваційного та інших фондів розвитку тощо [4].

Сфера відповідальності регіональних елементів поширюється на інформаційне забезпечення інноваційного розвитку (формування бази даних інноваційних проєктів і програм), лобювання інтересів регіону на державному рівні, створення взаємозв'язку між генераторами інновацій та їх споживачами, стимулювання інноваційного підприємництва, обдарованої молоді та науковців, контроль ефективності реалізації інновацій. Отже, під інфраструктурним забезпеченням розвитку регіональних інноваційних процесів варто розуміти сукупність взаємопов'язаних спеціалізованих інститутів, способів та джерел фінансування, нормативно-правового забезпечення, котрі забезпечують розвиток і підтримку всіх стадій регіонального інноваційного розвитку.

Варто погодитися з думкою Н. Рудь, котра зазначає: «Для постійного вдосконалення інноваційної інфраструктури необхідно здійснювати фінансування у її формуванні та розвитку, створення нових елементів інфраструктури. Фінансувати інноваційну інфраструктуру можуть як комерційні організації, так і державні органи влади та громадські організації. У кожного з них є свої мотиви фінансування» [5, с. 141].

Цікавий підхід до елементного складу такої інфраструктури представлено В. Узуним. Зокрема, як зазначає науковець, до основних елементів розвитку регіональної інноваційної інфраструктури, які свідчать про можливість формування конкурентних переваг регіону та сприяють розвитку його інноваційного потенціалу, необхідно віднести:

- виробничо-технологічні структури (технопарки, наукові парки, інноваційно-технологічні центри, бізнес-інкубатори, інноваційно-технологічні та інжинірингові фірми, фірми, що роблять імпортозаміщувальну продукцію);

- юридичних (податкових) консультантів;
- організації з підготовки і перепідготовки кадрів у сфері технологічного менеджменту (поява нової категорії фахівців з комерціалізації результатів НДДКР);
- фінансові структури (бюджетні, позабюджетні, венчурні, страхові фонди, кредитно-гарантійні організації небанківського сектору, банки, фінансово-промислові групи, орієнтовані на технологічну інноваційну діяльність);
- аналітичні центри інноваційного ринку, регіональні центри інноваційного розвитку, віртуальні біржі;
- кластери [1].

На нашу думку, цей перелік варто доповнити елементами нормативно-правового забезпечення та інститутами стимулювання інноваційного попиту – маркетинговими консультантами та спеціалізованими фірмами, котрі здійснюють постійний моніторинг ринку та основних тенденцій потреб як виробників, так і споживачів. Отже, проаналізувавши основні існуючі підходи до елементного складу та сутності інфраструктурного забезпечення розвитку регіональних інвестиційних процесів, можемо сформулювати власне його бачення (рис. 1).

Висновки і пропозиції. Основні переваги розвитку такої інфраструктури для представників бізнесу носитимуть як прямий, так і опосередкований характер:

- наявність удало організованої інфраструктури даватиме змогу швидко та безперешкодно впроваджувати власні інновації;
- створення кадрового потенціалу розвитку бізнесу;
- скорочення витрат на розроблення та розвиток новітніх технологій;
- зростання загального рівня розвитку регіону призводитиме до нарощення рівня життя населення та його купівельної спроможності;
- інновації в регіоні створюватимуть потенціал для залучення закордонних інвесторів та виходу на міжнародні ринки;
- в умовах ефективного господарювання фінансові інститути легше йдуть на співпрацю з бізнесом, створюючи привабливіші умови кредитування та обслуговування;
- поліпшення екологічного та ресурсного стану регіону дасть змогу розвивати еко- та соціально орієнтовані напрями діяльності, формуючи власний позитивний імідж.

Інфраструктура забезпечення розвитку регіональних інноваційних процесів вибудовується на всіх рівнях співпраці: органи місцевого самоврядування працюють у даному напрямі за активної державної підтримки та з повним залученням бізнесу. У результаті забезпечуються підтримка високого інноваційного потенціалу регіону та широкі перспективи його розвитку.

Рис. 1. Елементи інфраструктурного забезпечення розвитку регіональних інноваційних процесів

Джерело: узагальнено автором на основі [1; 2; 5]

Список використаних джерел:

1. Узунов В.В. Розвиток інноваційної інфраструктури регіонів України. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2012. № 8. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=638> (дата звернення: 02.01.2020).
2. Жук М. Функціонування національної інноваційної інфраструктури в умовах трансформації: інституціонально-економічний аспект. *Демократичне врядування: Науковий вісник*. 2013. № 12. URL: http://lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnik12/fail/Zhuk.pdf (дата звернення: 02.01.2020).
3. Шовкалюк В.С. Сучасна інноваційна політика: стан, проблеми та перспективи розвитку. *Матеріали III Міжнародного форуму Німецького товариства технічного співробітництва (GTZ)*; Дніпропетровська ОДА. Дніпропетровськ, 2009. С. 10–26.
4. Monterisi A. Regional innovation strategies: the Apulian experience and the role of ARTI. Brussels. 2009. 18 p.
5. Рудь Н.Т. Інноваційний потенціал регіону: нові підходи до оцінки. *Регіональна економіка*. 2011. № 4. С. 140–150.

References:

1. Uzunov V. (2012) Rozvytok innovatsiinoi infrastruktury rehioniv Ukrainy [Development of innovative infrastructure of Ukrainian regions]. *Public Administration: Improvement and Development*, vol. 8. Available at: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=638> (accessed 02 January 2020).
2. Zhuk. M. (2013) Funktsionuvannya natsionalnoi innovatsiinoi infrastruktury v umovakh transformatsii: instytutsionalno-ekonomichnyi aspekt [Functioning of national innovation infrastructure in the conditions of transformation: institutional and economic aspect]. *Democratic Governance: A Bulletin of Science*, vol. 12. Available at: http://lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnik12/fail/Zhuk.pdf (accessed 02 January 2020).
3. Shovkaliuk V. (2009) Suchasna innovatsiina polityka: stan, problemy ta perspektyvy rozvytku [Modern innovation policy: state, problems and prospects of development]. *Materialy III Mizhnarodnoho forumu Nimetskoho tovarystva tekhnichnoho spivrobotnytstva (GTZ)* [Proceedings of the 3rd International Forum of the German Society for Technical Cooperation (GTZ)]. Dnepropetrovsk Regional State Administration. P. 10-26.
4. Monterisi A. Regional innovation strategies: the Apulian experience and the role of ARTI. Brussels. 2009. 18 p.
5. Rud N. (2011) Innovatsiinyi potentsial rehionu: novi pidkhody do otsinky [Innovative potential of the region: new approaches to assessment]. *Regional economy*, vol. 4, pp. 140-150.

Шпилева В. А.

ЧФ ЧВУЗ «Европейский университет»

Лаврова-Манзенко Е. А.

Черкасский национальный университет имени Богдана Хмельницкого

ЭЛЕМЕНТЫ ИНФРАСТРУКТУРНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ РАЗВИТИЯ РЕГИОНАЛЬНЫХ ИННОВАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ

Резюме

В статье исследованы основные подходы к сущности инфраструктуры развития региональных инвестиционных процессов и установлению ее состава. Критический анализ обобщенных взглядов ученых позволил обосновать и сформулировать собственное видение исследуемой проблемы. Обоснованы отдельные элементы такой инфраструктуры, к которым отнесены финансирование инновационного развития, нормативно-правовое обеспечение, институциональные составляющие и исследование инновационного спроса. Проведена конкретизация отдельных элементов путем установления конкретных форм их функционирования. В результате удалось осуществить структуризацию инфраструктурного обеспечения развития региональных инновационных процессов в форме схемы с основными направлениями реализации взаимосвязей и определить основные перспективные преимущества функционирования инфраструктуры именно в такой форме.

Ключевые слова: инновации, инфраструктура, потенциал, регион, развитие.

Shpilevaya Vera

Cherkasy Branch of Private Higher Educational Establishment
“European University”

Lavrova-Manzenko Elena

Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy

ELEMENTS OF INFRASTRUCTURE SUPPORT FOR THE DEVELOPMENT OF REGIONAL INNOVATION PROCESSES

Summary

The main approaches to the essence of the infrastructure of development of regional investment processes and establishment of its composition are investigated in the article. Critical analysis of the generalized views of scientists allowed to substantiate and formulate their own vision of the problem under study. The author substantiates certain elements of such infrastructure, which include financing of innovative development, regulatory legal support, institutional components and research of innovative demand. Specification of individual elements by establishing specific forms of their functioning was carried out. As a result, it was possible to structure the infrastructural support for the development of regional innovation processes in the form of a scheme with the main directions of implementation of interconnections, and to outline the main perspective advantages of the functioning of the infrastructure in this form. Infrastructural support for the development of regional innovation processes should be understood as a set of interconnected specialized institutes, methods and sources of funding, regulatory and legal support that ensure the development and support of all stages of regional innovation development. The main benefits of developing such an infrastructure for business representatives will be both direct and indirect: having a well-organized infrastructure will allow you to innovate quickly and seamlessly; increasing the overall level of development of the region will lead to an increase in the standard of living of the population and its purchasing power; innovations in the region will create the potential for attracting foreign investors and entering international markets; in an efficient economy, financial institutions are easier to engage with, creating more attractive lending and service conditions; improving the environmental and resource status of the region will allow the development of eco- and socially-oriented areas of activity, forming its own positive image. The infrastructure to support the development of regional innovation processes is being built at all levels of cooperation: local governments work in this direction with active state support and full involvement of business. As a result, the high innovation potential of the region and the broad prospects for its development are maintained.

Keywords: innovation, infrastructure, potential, region, development.